

GETTO TARTIŞMASINA BİR METROPOLDEN BAKMAK
A GLANCE AT GHETTO DISCUSSION FROM A METROPOLE

Yrd. Doç. Dr. Betül DUMAN
Yıldız Teknik Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Osman ALACAHAN
Cumhuriyet Üniversitesi

Abstract

In this article, we analyze to what extent the neighborhoods called `ghetto` have common characteristic attributable to “ghetto in literature” and try to comprehend whether `ghetto` is a real conduct or a discursive construction. This article agrees that metropolitan cities, which attracted great deal of migration, have residential segregation problem. However we question if this residential segregation makes a place `ghetto`. In this article findings of the field survey carried out in Adana (April /September 2010) has been used. Outcome is that in Adana, American type of ghetto, which is determined by its high degree of institutional discrimination and exclusion and by its inward closure have not been observed.

Key Words: *Ghetto, Migration, Residential Segregation, Exclusion, Ethnic Homogenization*

Öz

Bu makalede, Kürt gettosu diye anılan mahallelerin ne derece getto özelliği gösterdiğine bakılacak ve gettonun nesnel bir durum mu yoksa söylemsel bir inşa mı olduğu anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu çalışma yoğun göç almış metropollerde mekân/konut bölgesi ayrışmasının yaşandığı konusunda hemfikirdir. Ancak bu mekânsal ayrışma ne derece bir yeri getto kılmaktadır sorusunu sormaktadır. Bu makalede Adana'nın “getto” olarak tanımlanan mahallelerini de kapsayan bir alan araştırmasının (Nisan- Eylül 2010) verileri kullanılmıştır. Sonuç, kavramın neşet ettiği Amerika'dakine benzer aşırı dışlanma ve kurumsal ayrımcılıkla belirlenmiş ve içe kapanmacı bir gettolaşmanın gözlenmediğidir.

Anahtar Kelimeler: *Getto, Göç, Mekansal ayrışma, Dışlanma, Etnik türdeşlik*

Giriş

Getto kavramı ilk defa, Venedik'te surlarla örülmüş, giriş çıkışı denetimle yapılan 10. Yüzyıl Yahudi yerleşmesi için kullanılmıştır. Ticaret rotaları üzerindeki Venedik uluslar arası bir şehirdi ve birçok azınlığı barındırmaktaydı. Azınlıkları denetlemek için Venedik otoriteleri kısıtlayıcı kurallar uygulamışlardır. En ağır da Yahudilere yönelik oluydu. Yahudilerin kendilerine ayrılmış mahallelerde zorunlu olarak tutuldukları bu türden gettolar Fransız Devrimi sonrasında kadar devam etmiştir (Vaughan, 1997). Getto kavramı daha sonraları Avrupa'da Alman işgali sırasında Yahudileri ayrıştırmak için yeniden kurumsallaştı. Amerikan kent sosyolojisi çalışmalarında çoğunlukla kullanılan kavrama, 11 Eylül olaylarından sonra özellikle Müslüman nüfus yerleşimlerinin ayrışmışlığı ile ilişkili olarak Avrupa'da da rastlanmaya başlanmıştır. Ancak getto kavramından özellikle uzak durulduğu ve Avrupa'da getto olmadığı yönündeki değerlendirmelerin daha güçlü olduğu görülmektedir. İngiltere'de örneğin Cantle (2001) "paralel yaşamların" varlığına dikkat çekmekte iken, Wacquant (1997: 160-162) Avrupa'da gettonun teorik ve analitik olarak uygun olmayan bir terim olarak kullanıldığı iddiasındadır ve örneğin Fransız gettosu kavramını "sosyolojik saçmalık" olarak nitelemektedir.

Diğer yandan Türkiye'de uzun zamandır Kürt hareketi ve milliyetçiliğini tartışan akademik çalışmalar ve köşe yazılarında Kürt gettolarından ve bu gettolarda yeşeren ayrılıkçı ve ayrışmış yaşamlardan söz edilmektedir. Bu kapsamda göç alan batı illerinde Kürtlerin kaynaşmak yerine çatışmacı bir tutum aldıkları (Kaplan, 1994: 44-76), önceki dönemlerde gönüllü ya da zorunlu olarak göç eden Kürtlerin gittikleri yörelerde kendi etnik grupları ile daha kapalı bir yaşam sürmeye başladıkları ve gettolaşma eğiliminde oldukları da değerlendirmeler arasındadır. Yine, "karşılıklı güvenin azaldığı, paylaşılan sosyal alanın etnik kategorilerce ayrıştığı, var olan önyargıların daha da kuvvetlendiği bir süreç yaşandığı"¹, belirtilmektedir (Çuhadar, 2009: 11-19). Buna karşılık Ögün (2010) Türk veya Kürt gettolaşması olmamasını Türkiye'nin büyük bir şansını saymaktadır.

Bu çalışmada ise Kürt gettosu diye anılan mahallelerin ne derece getto özelliği gösterdiğine bakılacak ve bir getto gerçeği ile mi yoksa söylemsel bir inşa ile mi karşı karşıya olduğumuz anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu çalışma, getto bahsi için bir göç ve topluma sonradan katılma olgusunun varlığının gerektiği (Erdener, 2006: 4) ve elbette yoğun göç almış metropollerde mekansal/konut bölgesi ayrışmasının yaşandığı konusunda hemfikirdir. Ancak bu mekansal ayrışma bir yerleşim yerini ne derece getto kılmaktadır sorusunu sormaktadır.

Kavramlar, Tanımlar ve Ölçütler

Bazıları gettoyu nüfusla alakalı tanımlamaktadır. Örneğin Massey ve Denton'a göre (1993: 18-19) getto "büyük oranda bir grup tarafından ikamet edilen mahalleler kümesi"dir. Wilson (1997: 14), yüksek oranlı yoksulluğun yoğunlaştığı mahalle olarak gettoyu tanımlamaktadır. Bazılarına göre getto bir mahalle değil, kurumsal bir formdur (Wacquant, 1997: 343). Marcuse (2002: 111) gettoyu, gönülsüz olarak irki-etnik köken itibarıyla aşağı olarak tanımlanan ve aşağı muamele gören belli bir nüfus grubunun hakim toplum tarafından ayrıştırılması, sınırlandırılması için kullanılan mekansal yoğunlaşma alanı olarak tanımlamaktadır.

Wacquant (2008:5) geliştirdiği "hiper getto" kavramını etnik ve sosyal olarak türdeş evren, düşük örgütsel yoğunluk, devletin sosyal kurumlarının azlığı ve sonuç olarak aşırı fiziki ve sosyal güvensizlik düzeyi ile nitelemektedir. Wirth (1928: 72-79) Venedik gettosunu

¹ Nitekim 2002 yılında 44 ülkede yapılan ankette Türklerin %44'ünün Kürtlerin ülke üzerinde kötü etkisinin olduğuna inandığının göstermektedir (Pew Global Attitudes, [http:// people-press.org/dataarchive/#2002](http://people-press.org/dataarchive/#2002))

gönüllü değil zorunlu olmakla ayırtmaktadır. Wirth Yahudi gettolarında yaşayanların kendilerine özgü yaşam biçimleri ve kurumları olması ve yerleşen gruba yönelik şiddetli bir ayrımcılığa tabi tutulmalarını gettonun belirleyici unsuru olarak görmektedir. Hakları, fırsatları, ilgileneceği ekonomik etkinlikleri, kıyafetleri, giriş ve çıkışları ile sınırlandırılmış ve denetim altına alınmış bu alanlarla Amerika'daki getto oluşumlarını sorgulayan Wirth, Avrupa'daki Yahudi mahallelerini zorunlu, diğerlerini ise gönüllü olmakla ayırtmaktadır. Bazı çalışmalarda zorunlu olmasından dolayı Yahudi gettosunun sosyal kaynaşmayı sağladığından bahsedilmektedirler. Yahudi kimliğini üreten dini pratiklerin sürmesi, duvarların dış tehditlerden koruması yardımlaşma ve birbirine güveni artırması da bu kapsamdadır. Ancak Mario bu olgunun arkasında zorunluluktan değil sınırlı seçenekten bahsedilmesinin daha doğru olduğu kanaatinde. O'na göre belli azınlık grupların bir yerde toplanması bu grupların önyargı nedeniyle dışlanması sonucu yardımlaşma ve güvenin artabileceğine işaret etmekte ve bu kümelenmenin mesleki, sınıfsal, mülkiyet ya da dini temelli de olabileceğine vurgu yapmaktadır. Kısaca konut ayrışmasının birçok faktörün bileşik etkisi ile oluştuğunu belirtmektedir (Mario 2008: 390-395). Örneğin Avrupa'daki Müslümanların yer seçiminde özellikle cami odaklı yerleşmeleri ve hemşerilik/tanıdıklık ilişkileri gibi Yahudilerde de Sinagog bu bağlamda önemli bir karar unsurudur (Vaughan, 1997).

Gettonun ne olmadığına dair çalışmalar da yapılmaktadır. Özellikle Avrupa'da 11 Eylül 2001 saldırıları, 2005 Londra ve Madrid bombalamaları ve 2005 yılı Paris varoşlarında patlayan ayaklanmalardan sonra ABD ve Batı Avrupa'da göçmenler ve özellikle Müslümanlar muhtelif sorunlar yaşamaya başlamışlardır. Bu kapsamda işaret edilen sorunlardan biri belki de en önemlisi, ortak milli kimlik pahasına, etnik-dini-kültürel ekseninde bölünmelerin artması, sınırlı sosyal kaynaşması olan etnik bölgeler ve gettoların oluşması, ayrımcılık ve önyargıların güçlenmesi ve göçmen topluluklarda liberal olmayan pratiklerin sürmesinin görülmesidir (Loyd, 2008: 12). Örneğin İngiltere'de birçok araştırmacı etnik azınlıkların konut bölgelerinin kendi istekleri ile ayrıştığı ve gettolaştıklarına dair çeşitli akademik çalışmalar yayımlanmıştır². Cantle (2001: 70), özellikle din eksenli bölünmelerin Avrupa'da çok önemli hale geldiğini, çoklukla sınıf ve etnik bölünme ile çakıştığını ve sonuçta alışveriş yerleri, okulları, emlakçıları, işyerleri, eğlence ve müzik tercihleri, sivil toplum üyelikleri ve mahalleleri ile gündelik yaşamın birçok alanında ayrılmış ve birbirine dokunmayan paralel yaşamlar oluştuğunun altını çizmektedir.

Bu dönemde sorunun ele alınış biçimi gettolaşma ve Avrupa'da getto oluşumlarının varlığına ya da yokluğuna dair tartışmaların çeşitlenmesini, getto'nun ne olduğu ya da ne olmadığına ilişkin derin sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Örneğin Wacquant gettonun üç sakat ve anlam kaydırıcı varsayımla ele alındığını ifade etmekte ve bunlardan birinin getto teriminin yaygın ve yoğun yoksulluk görünen kent mekânı ile ilişkilendirilmesi ve yoksulluğun ırk temelinde anlaşılması olduğunu belirtmektedir. İkincisi, örgütsüz sosyal formasyon, bireysel ya da kolektif yokluk ve zaafarla tarif edilmesidir. Üçüncüsü, gettonun egzotikleştirilmesi eğilimidir ki gettoya hâkim grubun gözünden bakılmakta olduğunun altını çizmektedir. O'na göre her üçü de analitik olarak yanlış adımlardır (Wacquant 1997: 341-342).

² Bu konuda bkz. Johnston, R., Forrest, J. and Poulsen, M. "Are there Ethnic Enclaves/Ghettos in English Cities?", *Urban Studies*. Vol 39, 2002, s. 591-618. Johnston, R., Poulsen, M. and Forrest, J. "On the Measurement of Meaning of Residential Segregation: A Response to Simpson", *Urban Studies*, Vol 42, 2005, s. 1221 – 1227. Simpson, Ludi, "Ghettos of the Mind: The Empirical Behaviour of Indices of Segregation and Diversity", *CSSR Working Paper*. 2006/06. The University of Manchester. <http://www.ccsr.ac.uk/publications/working/2006-06.pdf> (erişim: 23.09.2010)

Wacquant öncelikle gettonun derin ve yaygın yoksullukla ilişkilendirilmesini irdeler ve O'na göre tarihsel kullanımından da anlaşılacağı üzere getto fakir aile ve bireylerin toplandığı kent mekanı değildir. Zira Afrikalı Amerikalıların yaşadığı Bronzeville en müreffeh kesimlerin yerleştiği bir gettodur. Benzer şekilde İsveç'teki Rinkeby'de Türk göçmen mahallelerini inceleyen Erdener, buranın getto olmasına karşın yoksul ve kötü konut çevresi olmadığını vurgulamaktadır (Erder 2006: 6). Bu itibarla getto yoksullukla anlam kazanmamaktadır. Chicago Okulu ekolojistlerinden, 1960'ların kentsel kriz çalışmalarına kadar getto yaşayanlarının toplumun ana akımından (orta sınıf standartlarından) nasıl farklılaştığı üzerinde durulmaktadır (Wacquant 1997:345). Bu yaklaşıma göre getto “yokluk ve düzen dışı” bir alandır. Bu çerçevede gettolar, refah bağımlılığı, şiddet, anomî, suç, okul bırakmalar, boşanma, genç yaşta cinsellik ve hamilelik vb. “sınıfaltı” kesim davranışları ile damgalanmış alanlardır. Elbette bunlar değer bağımsız kategoriler değildir ve olumsuzluğun yükünü göçmenlere yükleyen bir söylemle malüldür ve getto yaşayanları türdeş kabul edilmektedir. Egzotikleştirme ise stereotiplerin, tarihsel ırki önyargıların yeniden üretimine hizmet etmektedir. Gettonun birikmiş patolojilerin değil de kurumsal form olarak anlaşılması gerektiğini ifade eden Wacquant onun yapısal ve stratejik kısıtlar dairesinde farklı ilkelere örgütlenmiş bir mekân olduğunun altını çizmektedir. O'na göre getto kurumsal bir formdur ve tarihsel deneyimle de tutarlı olan bu tanımdır. Bu kısıtlar; a) Ekonomik gerekler ve maddi yoksulluk, b) Sürekli fiziksel ve sosyal güvensizlik (kamu kurumlarının başarısızlıkları nedeniyle), c) Fırsatların ve şansların eşitsiz dağılımından kaynaklı sınıfsal önyargı ve ırki/etnik antipati, d) Mekansal-sembolik damgalama, sosyal tutumla kirletme, e) Kişilerarası ve kurumsal güvenin çok düşük, kıt kaynaklar üzerinde rekabetin çok yüksek olduğu alan. Ayrıca, kurumların, bürokratların tutumları da getto yaşamını etkilemekte; Okullar, hastaneler, polis takip ve sözleri sosyal yaşamı istikrarsızlaştırmaktadır.

Varoşlarında ortaya çıkan ayaklanma sonrasında gözlerin çevrildiği Paris'te ise gettolaşmanın olup olmadığı yönündeki tartışma, Amerikan gettoları ile farklılıkları öne çıkarılarak açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamdaki çalışmada Wacquant (1997: 160-162) Fransız gettosu kavramını şu gerekçelerle uygun bulmamaktadır: Birincisi, Fransız banliyöleri etnik olarak heterojen iken, Amerikan gettoları türdeştir. Yani Avrupa'da zenci gettoları gibi tek etnik ya da tek göçmen grubun bir mahallede kümelenip yerli nüfustan ayrışarak bir yaşam sürmediği vurgulanmaktadır. Elbette bu fikre itirazlar da vardır. İkinci gerekçesi, Amerikan gettolarının aksine, Fransız banliyölerinde dışlanmış nüfusun ihtiyaçlarını gidermek için oluşmuş paralel kurumlar yoktur, aksine refah kurumları devrededir. Yine, Amerikan gettolarının aksine Fransız kent çeperleri kent merkezi ve yakınındaki mahallelerle düzenli ilişki içindedir. Bu nedenle Wacquant Fransız banliyölerini anti-getto diye adlandırmaktadır. İlave edilmesi gereken bir başka husus daha vardır; Amerika'da getto en başta ve çoğunlukla zenci mahalleleri için kullanılmaktadır. 1948 yılı zencilerin mülk edinmelerindeki kısıtların kalkması ve 1960 Sivil haklar hareketine kadar, Amerika'da kurumsal ve toplumsal düzeyde zencilere yönelik ciddi bir dışlama ve ayrımcılık sürecinin işlediği ve gettoların oluşumunda bu süreçlerin rol oynadığı bilinmektedir. Öte yandan göçmenlere yaklaşımları itibarıyla de farklılık vardır: Erder'in belirttiği gibi (2006: 54), Amerika'nın göçmenleri makbul vatandaş kılmaya hazır yapısı ve sanayileşme ve kentleşme süreçlerinin de dış göçle beslenerek göçmenlerle birlikte yaşanması sözkonusu iken, Avrupa'da 1960'lı yıllarda göç edenler “geçici” olarak değerlendirilmiş ve geldiklerinde ileri sanayi ve kentli bir toplumla karşılaşmıştır. Ayrıca, Amerika ve Avrupa'da gettoyu belirleyen ayrımcılık ve dışlanma süreçleri de farklı işlemektedir. Amerika'da “erime potası” örneği ile üç nesil sonra Amerikan rüyasına tutunan, orta sınıflaşan tüm göçmenlerin Amerikalı olacağı ve gettolaşmanın ortadan kalkacağı varsayılmaktadır. Ancak son dönem araştırmalar Amerika'nın bölünmüş bir toplum olduğunu, Zenciler ve Hispaniklerin gettolaştıklarını, Afrikalı Amerikalılar ve beyaz Amerikalıların farklı yaşam sürdürdüklerini, Afrikalı Amerikalıların

da eğitim ve ekonomik refahları yükseldikçe yine ayrı konut bölgelerinde yaşamaya devam ettiklerini, her kentte “zenci milyonerler için kapılı gettolar” oluşmasına tanık olduğunu ortaya koymaktadır (Phillips 2004). Göçmeni ülkeye katkı sağlayacak bir kişi olarak karşılayan Amerika’nın aksine Avrupa göçmenleri pastadan pay almaya çalışan ama geri dönecek kişiler olarak değerlendirmiş, makbul vatandaşlık süreci zor işlemiştir (Erder, 2006: 10). Ancak her iki kıtada da göçmenlerin daha düşük statülü ve gelir elde edilen işlerde çalıştıkları, daha az itibarlı konut alanlarında yaşadıkları da tespit edilmektedir (Gallis, 2005: 13-14)³.

Luis Small Mario (2008: 390- 395) tarafından Amerika’daki zenci gettolarına dönük olarak yapılan ve Wacquant’ın Amerikan gettolarına ilişkin varsayımlarının sorgulandığı çalışmada ise, zenci Amerikan gettosunun türdeş olduğu fikrine katılmadığını ifade ederek, bu kapsamda iki ölçüte bakmaktadır. Bunlar; nüfusun azalması (depopulation) ve kurumsuzlaşma (deinstitutionalization) ya da düşük örgütsel yoğunluktur. O’na göre birçok kent çevresi göç vermektedir ve sanılanın aksine yoksul zenci mahalleleri diğerlerine göre da çok yoğundur, daha az değil. Kurumsuzlaşma ya da düşük/kıt örgütsel yoğunluk bağlamında ise bu alanlarda market, bakkal, manav, kreş gibi kurumlardan yoksunluğu ya devletçe tedarik edilmemesi ya da orta sınıfın yokluğu ile açıklansa da diğer mahallelerle karşılaştırıldığında kurumsal yoğunluğun düşük düzeyde olmadığını tespit etmektedir.

Öte yandan Laura Vaughan, “The Urban Ghetto” isimli çalışmasında gettolaşma gerçek mi yoksa bir algılama mı? sorusunu sormakta ve getto algısında iki hususa işaret etmektedir. Bunlar; 1) Nüfus yoğunluğu ile alakalı kümelenme (clustering), 2) Azınlık grubun çevresi ile ne kadar temasta bulunduğu ya da içe kapandığı ile ilgili olarak ayrışmadır (Segregation).

Bundan sonraki bölümde bu tanımlar ve ölçütler çerçevesinde Adana ilinde yapılan alan araştırmasının sonuçları değerlendirilecektir.

Alan Araştırması Yapılan Bölgenin Genel Durumu

Türkiye’de, son 20 yılda, zorunlu ve gönüllü şekilde özellikle metropollere yoğun göç yaşanmaktadır. Metropollere göçte daha önce oraya yerleşmiş tanıdık/akrabaların bulunması, göç edenlerin ödeyebilme gücü mahalle seçiminde belirleyici olmaktadır. Bu da özellikle kent merkezine yakın, konutun daha ucuz edinilebildiği, iş/istihdam/meslek temelli dayanışmanın sağlanabildiği mekânların zorunlu tercihini ortaya çıkarmakta ve buralarda etnik/dini kümelenme oluşumu görülmektedir. Bazı konut alanlarının dini/etnik olarak ayrışmasına paralel gelişen bir olay da sosyo-ekonomik statüsü yüksek kesimlerin güvenli /kapılı mekânlar oluşturmasıdır.

Yoğun göçün yöneldiği metropollerden biri de Adana’dır. Adana nüfusu hızla artan kozmopolit bir kent görünümündedir. Gerek Kahramanmaraş, Gaziantep gibi çevre illerin sanayi ve ticarete ilerlemesi gerekse tarımda yaşanan gerileme ile Adana sektörel alanda ise düşüş yaşamaktadır. Adana nüfusunun büyük oranda göç sonucunda oluşması, kentin 1980 sonrası yaşadığı ekonomik durgunluk ile birleşerek kentin etnik yapısı yanında sosyal yaşamını da doğrudan etkilemektedir. 1975-2005 arasında Adana’ya Güneydoğu ve Doğu Anadolu’dan

³ Örneğin İngiltere’de Müslümanlar diğer nüfusa oranla 3 kat daha fazla işsizdir (%15), otel ve restoranlar gibi düşük ekonomik faaliyetlerde istihdam edilmektedir, nitelsiz işgücü yüksektir ve yoğunlukla yoksul mahallelerde ikamet etmektedirler (Gallis, 2005: 13-14).

168.749 kişi göç etmiş olup (Keser, 2006: 127), sanayi-istihdam ile desteklenmeyen bu göç özellikle terör tehdidinden, köy boşaltmalarından ve kırsal iticiliğinden kaynaklıdır.

Adana'nın kentsel gelişimi, özellikle 1970'lerde başlayan ve 1980'lerin ortalarından 2000'li yıllara kadar hızlanan süreçte genel olarak Seyhan İlçesi'nde E-5 Karayolu'nun kuzeyinde kalan bölgede gerçekleşmiştir. 1990'lardan itibaren kuzey yönündeki genişleme daha da hızlanmaya başlamış ve aynı dönemde özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden yaşanan göç ile gelen nüfus kentin güney bölgelerine yığılmıştır. Bu nedenle kentin Seyhan İlçesi'nin kuzey bölümü ile Yüreğir ve Seyhan ilçelerinin diğer bölgeleri arasında açık bir farklılaşma yaşanmıştır: Günümüzde kuzey Adana zenginliğin güney ise yoksulluğun simgesi durumundadır. Orta ve üst gelir grubu kuzey bölgesine taşındıkça Adana'nın eski merkez semtleri hızlı bir biçimde değer kaybına uğramıştır (Keser, 2006: 132-136).

Adana'da göçle birlikte 'konut bölgesi ayrışması/mekânsal ayrışma' gözlenmektedir. Mekânsal/konut bölgesi ayrışması belli bir dinden/ırktan/etnik kökenden/sınıfsal statüden insanların kentin belirli bir bölgesinde yoğunlaşması şeklinde tanımlanabilir (Johnston, Poulsen ve Forrest, 2005:122). Bu ayrışma gönüllü ya da gönülsüz bir biçimde gerçekleşebilmektedir. Bazı gönüllü oluşum örneklerinde, topluluk üyeleri, topluluğun varlığını devam ettirmek için kendilerini toplumun kalanından ayırtırmayı tercih edebilmektedir. Kentin belirli bir bölgesinde etnik yoğunluğun sağlanması, topluluğun ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan desteklenmesi için bir araç olarak görülüp, gerçekleştirilmesi için kolektif bir çaba içine girilebilmektedir. Gönülsüz ve zorunlulukların ortaya çıkardığı oluşumların bazılarında ise, etnik mekânsal ayrışma, bir topluluğun tercihi olmaktan daha çok kendisine yönelen ayrımcı ve dışlayıcı süreçlerin etkisiyle biçimlenebilmektedir (Poulsen, Johnston ve Forrest, 2004:359).

Bu çerçevede, Seyhan İlçesi'nde, konut bölgelerinin E-5 Karayolu'nun güneyinde yer alan Akkapı, Mıdık, Bey, Yenibey, Havuzlubahçe, Kocavezir, Mestanzade, Sucuzade, Mirzaçelebi gibi Nusayri mahalleleri vardır. Seyhan İlçesi'nde E-5 Karayolu'nun hemen kuzeyinde yer alan mahallelerden Döşeme, Ahmet Remzi Yüreğir, Sakarya, Pınar, Yeniyurt, Yeşilyurt, Fatih, Namık Kemal ve Sümer mahallelerinde Türk nüfus çoğunluğu oluştururken Narlıca, Bahçelievler, Yeşilevler ve Fevzipaşa mahallerinde Türk ve Kürt nüfus dengeli bir durumdadır. Bu bölgenin batı bölümünde bulunan Aydınlar, Barış, Demetevler, İsmetpaşa, Denizli, Gürselpaşa ve Mithatpaşa mahallerinde ise Kürt nüfus yoğunluktadır. Bu bölgede Reşatbey Mahallesinden başlayarak kuzey aksını takip eden mahalle kuşağında ise her üç etnik topluluğa mensup kişiler ikamet etmektedir (Keser, 2006: 142-143).

Alan Araştırması Örneklem ve Yöntemi

Bu çalışmada, Adana'da gözlenen etnik temelli mekânsal ayrışmanın niteliğini araştırmak ve "Kürt gettosu" olarak etiketlenen yerlerin diğerleri ile karşılaştırılmasına olanak vermek üzere 10 mahalle seçilmiştir. Bu mahalleler gruplandırılmış; Kürt Yoğun Bölge olarak Dağlıoğlu, Gülbahçe, Şakirpaşa, Barbaros mahalleleri, Türk-Kürt yaklaşık eşit dağılımla birlikte yaşanan bölge olarak Yeşilevler, İsmet Paşa, Fevzi Paşa mahalleri ve Türk Yoğun Bölge olarak da Yeşilyurt, Döşeme, Reşatbey mahalleri seçilmiştir. Çalışmada 18 yaş üzeri kişilerle Nisan-Eylül 2010 tarihleri arasında yapılan yüz yüze anket uygulaması tekniği ile bir alan araştırması yapılmış ve elde edilen verilerin frekans değerleri üzerinden analiz yapılmıştır.

Araştırma Bulguları

A. Demografik Nitelikler ve Getto

Bu çalışmada Dağlıoğlu başta olmak üzere Kürt yoğun mahallelerin “getto” olarak etiketlenmesinin ne derece doğru olduğu araştırılmaya çalışılmaktadır. Bu itibarla öncelikle Wilson’un tanımlaması çerçevesinde bir değerlendirme yapılacaktır. Wilson’ın (1997) tanımlamasına göre, getto aşırı yoksulluğun (en azından nüfusun %40’ının) yoğunlaştığı mahalledir. Ancak kavramsal bölümde de aktarıldığı gibi getto gerek tarihsel kullanımından gerekse Wacquant ve Erdener çalışmalarının da ortaya koyduğu üzere yoksul aile ve bireylerin toplandığı kent mekânı değildir. Saha araştırmasından elde edilen bulgular da yoksulluğun Kürt mahallelerine ve Kürtlere özgü bir durum olmadığını anlatmaktadır. Türk-Kürt birlikte yaşanan mahallenin de, Türklerin yoğun olduğu mahallenin de sorunu yoksulluktur, bu itibarla Kürt yoğun mahalleyi yoksulluğu nedeniyle getto olarak nitelemek doğru gözükmemektedir. Belki daha önemlisi Amerika’da getto yoksulları denildiğinde büyük ölçüde zenciler ve Hispanikler akla gelmektedir. Wilson’ın tanımının arka planında imalattan hizmetler sektörüne geçiş, teknolojik gelişme, işgücü piyasasının yüksek-düşük ücretli işler şeklinde bölünmesi ve iyi ücretli imalat üretiminin banliyölere taşınması nedenleriyle Amerika’da beyaz orta ve zenci eğitilmiş sınıfın kent içi bölgeleri terk etmesiyle birlikte, yerinde kalan düşük gelirli zenci kesimin artan işsizlik karşısında daha da yoksullaştığı tespiti vardır. Wilson’a göre bu süreçte başat rolü Federal Konut İdaresi oynamış ve dar gelirli zencilere konut onarımı ya da yeni konut için ipotek kredisi vermekten kaçınmış ve beyaz orta sınıfın banliyölere kaçışını sağlayan bir tür ayrımcı uygulamalar da bulunmuştur. Bu da iş ve tüketim piyasasının da mekânsal olarak yeniden yapılanmasını ve yeni bir ırk tabakalaşmasını getirmiştir (Wilson, 1997: 28-35). Diğer bir ifadeyle getto kavramının üretildiği Amerika’da getto zenci ve Hispaniklerin yaşadığı yoksulluk kurumsal ayrımcılık ve dışlanma olgusundan bağımsız gelişmemektedir. Adana’da ise Wilson’ın tespitine paralel şekilde, tarihsel önyargıların ve kurumsal ayrımcılığın başat rol oynadığı bir yoksullaşma yaşanmamıştır. Kürt yoğun bölgede yaşayanların (Dağlıoğlu, Gülbahçe, Şakir Paşa ve Barbaros mahalleleri) aylık toplam gelirlerine bakıldığında yaklaşık %45’inin asgari ücretin altında gelir elde ettiği görülmektedir. %35’i, 601-900 TL arası gelire geçmekte iken, yaklaşık %19’u, 901-1500 TL arasında aylık gelire sahiptir. Bölgenin tamamının yoksulluk sınırı altında bir yaşam sürdürdüğü görülmektedir. Türk yoğun bölge (Yeşilyurt-Döşeme-Reşatbey mahalleleri) olarak belirlenen mahallelerin durumu da bundan farklı değildir. %43,7’si asgari ücretin altında, %19’u 601-900 TL, %18,5’i 901-1500 TL arasında aylık gelir elde etmekte, 1500 TL ve üzerinde gelir elde eden ailelerin oranı %17,5’tir (Tablo 1). Kürt yoğun bölge için aynı oran %10,9’dur. Dikkat çekici hususlardan birisi 300 TL ve altı gelir elde eden ve Türk yoğun bölgede yaşayanların oranlarının Kürt yoğun bölgedekilerin yaklaşık 1,5 katı fazla olmasıdır.

Tablo 1: Bölge * Aylık Toplam Geliriniz Ne Kadar?(TL) (%)

	0-300	301-600	601-900	901-1200	1201-1500	1501-1800	1801-2100	2101-++	Toplam
Kürt Yoğun Bölge	20,8	24,5	25,0	11,5	7,3	3,6	5,2	2,1	100
Türk-Kürt Bölge	35,5	9,5	19,0	10,0	8,5	8,5	7,0	2,0	100
Türk Yoğun Bölge	31,5	12,4	16,3	15,7	10,7	6,2	4,5	2,8	100
Toplam	29,3	15,4	20,2	12,3	8,8	6,1	5,6	2,3	100

Her iki etnik grubun yaklaşık eşit oranlarda birlikte yaşadığı Yeşilevler, İsmet Paşa ve Fevzi paşa mahallelerinde ise 300 TL ve altı gelir elde eden kesimin neredeyse üçte birlik bir nüfus olduğu dikkati çekmektedir. Bu çerçevede kentsel yoksulluğun Kürtlere özgü bir durum olmadığı açıktır. Genel olarak araştırma yapılan mahallelerin tamamı kentsel yoksulluğun yaşandığı yerlerdir. Verilerden hareketle Kürt yoğun bölgede daha yaygın bir yoksulluk ve daha türdeş bir gelir dağılımı olduğu, Türk yoğun bölgede ise daha derin eşitsizliklerle belirlenmiş bir gelir dağılımı olduğu söylenebilecektir.

Kürt yoğun bölgede hanehalkı daha çok kişiden oluşmaktadır. 8 kişi ve üzerinde aynı hanede yaşayan ailelerin oranı yaklaşık beşte birdir (%18,8) ve çekirdek aile oranı görece daha düşüktür. Her üç bölgede de yaygın aile büyüklüğü 4-7 kişidir. Dolayısıyla daha geniş aile olmasına rağmen aylık toplam gelirin görece düşüklüğü yoksulluğun daha derin olduğu gerçeğini gözler önüne sermektedir.

Özellikle yeni göç edenler bu mahallelerde kiracı konumundadır. Bu durum İstanbul'da Işık ve Pınarcıoğlu (2001) tarafından yapılan saha araştırmasının sonuçlarına paralel gözükmektedir. "Nöbetleşe yoksulluk" tanımlaması ile izah ettikleri gibi, artık yoksulluğun devredilmesi ve kentsel rantlardan pay alan eski göçmenlerin daha nitelikli mekânlara taşınmaları süreci durgunlaşmıştır. Yeni gelenlerde mevcut gecekondularda kiracılık yaygınlaşmıştır. Bu durum her üç bölge için de geçerlidir. Nitekim Türk yoğun bölgede 16 yıl ve öncesinden göç edenlerin %27,6'sı kiracı iken, son yedi yılda göç edenlerde bu oran %59,4'e yükselmiştir. Benzer şekilde Kürt yoğun bölgede de son 7 yılda göç edenlerin yarısı kiracı konumundadır.

Yoksulluğun meslek ve eğitimle ilişkisi araştırıldığında ortaya çıkan tabloda ; Kürt yoğun bölgede okuryazar olmayan ya da sadece okuryazar olan kesim en yüksek orana sahip gözükmektedir. Herhangi bir diplomaya sahip olmayan bu kesimlerin oranı %15 dolayındadır. % 29,2'lik kesimin ilkökul, 14,1'lik kesimin de ortaokul mezunu olduğu bölgede lise ve üniversite mezunu kesimin oranı %41,7'dir. Türk yoğun ve Türk ve Kürt eşit dağılan bölgede lise mezuniyeti yaygınken, Kürt yoğun bölgenin yaklaşık %60'ı ortaokul ve altı diplomaya sahiptir. Elbette bu durum Kürt yoğun bölgenin sosyal ve mekansal statüsünü de belirleyen bir faktör olmaktadır (Tablo 2). Nitekim meslek dağılımları incelendiğinde diploma durumuna paralel sonuçlar gözlemlenmiştir.. Ancak çarpıcı bir durum, kente son 7 yılda gelen ve Kürt yoğun bölgede yaşayanların %27,8'inin lise, %38,9'unun üniversite mezunu olmasıdır. Kürt yoğun bölgeye daha uzun süre önce göç edenler ise ilkökul-ortaokul ve lise mezunudur. Bu çerçevede, daha vasıflı bir emeğin de Kürt yoğun bölgeye yerleştiği anlaşılmaktadır.

Tablo 2: Bölge * Eğitim Durumunuz Nedir? (%)

	Okur yazar değil	Okur yazarı	İlkökul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Üniversite mezunu	Toplam
Kürt Yoğun Bölge	4,2	10,9	29,2	14,1	27,6	14,1	100
Türk-Kürt Bölge	1,5	6,5	27,5	13,5	39,5	11,5	100
Türk Yoğun Bölge	1,1	2,2	20,2	11,2	52,2	12,9	100
Toplam	2,3	6,7	25,8	13,0	39,5	12,8	100

Kürt yoğun bölgede enformel sektörde çalışan kesim diğer bölgelere oranla daha yüksektir. Dikkat çekici diğer bir durum ise görece ekonomik statüsü yüksek serbest meslek sahibi kesimin bu bölgede ciddi oranda azlığıdır. Öğrencilerin çoğunlukta olduğu bölgede işsiz oranı da %14,6'dır. Her üç bölge için de ağırlıklı kesimi Adana'nın özellikle Seyhan ilçesinde yoğunlaşmış sanayilerinde ve kamu kurumlarında çalışan işçiler oluşturmaktadır. Adana'ya son 20 yılda gelen göçerlerin metropollerde görülen geç dönem göçünün genel karakteristiğini yansıttığı anlaşılmaktadır ki bu durum sanayileşmeden bağımsız gelişen ve özellikle de kırsal iticiliğinden kaynaklı göç dalgası olarak değerlendirilebilir. Yine Son 7 yılda bölgeye yerleşenler arasında memurlar (%22,2), öğrenciler (%16,7), işsizler (%16,7) çoğunlukta.

Daha önceki dönemlerde göç edenlerde gerek kamu gerekse özel sektörde işçi olarak çalışanlar gelenlerin dörtte biri iken, son 7 yılda işçi göçü çok düşmüştür. Bu da lise ve üniversite mezunu çoğunlukta bir göç yaşansa da işsizlik sorununun Adana'nın sanayi ve ticarete gerilemesi ile birlikte geliştiği değerlendirilmesine olanak vermektedir. Diğer deyişle sanayisiz kentleşme süreci Adana'da da etkin durumdadır. Ayrıca, yeni gelenlerde işsizlik oranının yüksekliği ve formel sektörlerde iş olanaklarının daralmış olması enformelleşmenin de yaşandığına dair ipuçları vermektedir. Eskiden vasıfsız emeği istihdam edebilen kent, şimdi vasıflı emeğe iş olanağı yaratamamaktadır. Bu durum Adana'nın genel bir niteliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Belirtilmesi gereken bir durum da Amerika'dakine benzer şekilde kurumsal ayrımcılık nedeniyle orta sınıfın kaçıışı ve yoksul kentlilerin daha da yoksullaşması olgusunun görülmemesinin yanı sıra, özellikle yerel ve merkezi yönetim eliyle yapılan sosyal yardımların ve genel sağlık sigortası gibi refah kurumlarının yaygınlığının tam da tersine yoksulluğun sonuçlarını azalttığıdır.

Wirth'in getto tanımında zorunluluk ve gönüllülük ayırt edici bir unsurdur. Buna göre tarihsel olarak getto kavramının ilk kullanıldığı Yahudi gettolarının belirleyici vasfı onların zorunlu yerleştirme ile şekillenmesidir. Bu noktalardan bakıldığında Kürt yoğun bölgede %22,2'lik bir oranda terör tehdidi ve %16,3 oranında devlet tarafından zorunlu göç ettirilme olgusuna rastlanmaktadır.

Tablo 3:Bölge * Buraya Gelmenizin En Önemli Sebebi Nedir? (%)

	Geçim sıkıntısı	Daha iyi bir iş bulmak	Çocukların eğitimi	Sağlık sorunları	Terör tehdidi	Devlet tarafından gönderildim	Kan davası/ Düşmanlık	Başka (belirtiniz)	Toplam
Kürt Yoğun Bölge	22,9	26,8	3,3	1,3	22,2	16,3	4,6	2,6	100
Türk-Kürt Bölge	33,1	35,1	3,4		13,5	10,8		4,1	100
Türk Yoğun Bölge	29,3	44,4	6,1	1,0	1,0	4,0	2,0	12,1	100
Toplam	28,2	34,2	4,0	,8	13,8	11,2	2,2	5,5	100

Kürt yoğun mahalleler bu yönüyle diğerlerinden ciddi oranda ayrılmaktadır. Türk yoğun ve Türk-Kürt eşit oranda bulunulan mahallelerde daha iyi bir iş bulmak (%44,4 ve %35,1), geçim sıkıntısı (%29,3,, %33,1) ilk iki neden olarak göze çarpmaktadır. Kürt yoğun

mahallelerde daha iyi bir iş bulmak (%26,8) ilk sırasını korurken, göçün geçim sıkıntısı kadar önemli nedeni terör tehdidi, çocukların eğitiminden daha önemli bir nedeni kan davası olarak ortaya çıkmaktadır (Tablo 3).

B. Etnisite ve Getto

Çalışmanın yapıldığı alanda görülen zorunlu göç hareketinin uzantısı olarak o mahallelerde türdeş bir etnik kümelenme oluşturulmaya çalışıldığı ve toplumun geri kalanından bu mahallelerin ayrıştırıldığı anlamına gelmemektedir. Ayrıca ne bu mahalleler sadece Kürtlerden mürekkeptir ne de Kürtler sadece bu mahallelerde yaşamaktadır (Tablo 4). Kürt yoğun bölgenin %78,6'sı Kürt iken, %10,4'ü Arap, %5,7'si Türk, %3,1'i göçmen, %1'i Çerkez'dir. Türk-Kürt birlikte yaşanan bölgede Türklerin oranı %32, Kürtlerin oranı %57 olup, %3 Arap, %1 Ermeni, %1 Çerkez %1 göçmen vardır. Türk yoğun bölgenin ise %66,9'u Türk, %12,9'u Kürt, %8,4'ü Çerkez, %5,6'sı Arap, %5,6'sı göçmendir. Keza yine din/mezhep bağlamında da türdeş olmayan bölgelerdir bunlar. Sünnilik içerisinde Şafilığın özellikle Kürt yoğun bölgede çoğunlukta olduğu görülmektedir; Kürt yoğun bölgenin %62'si Şafi, %32'si Hanefi, %3,6'sı Alevidir. Türk-Kürt birlikte yaşanan mahallelerin ise %51,5'i Hanefi, %39,5'i Şafi, %7,5'i Alevidir. Türk yoğun bölgede ise Hanefi mezhebi en yaygın olanıdır (%81,5). Bu da bize Wacquant'ın Amerikan gettoları ile mukayese ederek, Fransız banliyölerini heterojen niteliği ile anti-getto olarak tanımlamasına neden olan etnik türdeşlik varsayımının bu mahalleler için geçerli olmadığı sonucuna götürmektedir.

Tablo 4: Bölge * Etnik Kökeniniz Nedir? (%)

	Arap	Çerkez/Çeçen	Ermeni	Göçmen	Kürt	Türk	Diğer	Toplam
Kürt Yoğun Bölge	10,4	1,0	,5	3,1	78,6	5,7	,5	100
Türk-Kürt Bölge	3,0	3,5	1,0	1,0	57,0	32,0	2,5	100
Türk Yoğun Bölge	5,6	8,4	,6	5,6	12,9	66,9		100
Toplam	6,3	4,2	,7	3,2	50,5	34,0	1,1	100

Bölgeye yapılan göçün bir diğer niteliği, zorunluluğun oluşturduğu bir “seçenek yokluğu” anlamına gelmemektedir. Sadece sınırlı seçenek ile karşı karşıya kalınmasının bir göstermektedir. Bunda da başat neden etnisite değil sosyo-ekonomik statü olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda göçün niteliğine bakmak anlamlı olacaktır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki her üç bölgeye de göç edenlerin yaklaşık beşte ikisi köyden, beşte ikisi başka bir ilçeden gelmişler olup, toplam örneklemin sadece %13,4'ü başka bir ilden gelmiştir (Tablo 5). Her üç bölgedeki mahalleler büyük oranda köyden göç sonucu oluşmuş ve her üç bölge yerleşimcilerinin yaklaşık %75'inin bulunulan mahallede eş-dost ve akrabaları vardır. Bu çerçevede yer seçiminde kendi etnik kökeninden kimselerle birlikte olma isteği değil, gerek söz konusu mahallelerde konut edinebilme kolaylığı gerekse eş-dost-akraba çevresinin sağlayacağı yaşamsal kolaylık, kültürel ve sosyal güvenlik ile dayanışma değerlerinin büyük oranda önemsendiği anlaşılmaktadır.

Tablo 5. Bölge * Nereden Geldiniz? (%)

	İl	İlçe	Köy	Toplam
Kürt Yoğun Bölge	11,8	38,8	49,3	100
Türk-Kürt Bölge	14,3	44,9	40,8	100
Türk Yoğun Bölge	14,3	43,9	41,8	100
Toplam	13,4	42,3	44,3	100

Neticede doğu ve güneydoğudan güvensizlik nedeniyle ya da devlet eliyle göç eden ve önceleri çoğunlukla köyde ya da ilçede yaşayan Kürtler, kentlere geldikleri süreçte ekonomik bir durgunluk, süreğen bir işsizlik sorunu ile karşılaşmışlar ve hayatlarını idame ettirmek için dayanışma ağlarından yararlanmışlardır. Bu tespiti yapmayı olanaklı kılan hususlardan biri de Kürtlerin Kürtlerle birlikte yaşamak isteğinin düşüklüğüdür. Diğer deyişle Kürtlerin bir Kürt mahallesinden taşınma/ayrılma talebidir. Bilindiği gibi gettonun bir niteliği de aynı etnik grup içinde kalmak ve içe kapanma isteğinin genel bir eğilim olarak ortaya çıkmasıdır. Bu çerçevede veriler incelendiğinde diğer bölgelere oranla Kürt yoğun bölgeden taşınmama isteği daha düşük olduğu görülmektedir (%37,5), aksine bölge yaşayanlarının %62,5'i taşınma isteğindedir (Tablo 6).

Tablo 6. Bölge * İkamet Ettiğiniz Bu Yerden Başka Bir Yere Taşınmak İsteseniz Nereye Taşınırdınız? (%)

	Taşınmak istemem	Bu şehirde başka bir mahalleye taşınmak isterim	Başka bir şehre gitmek isterim	Büyük şehirlerden birine taşınmak isterim	Geldiğimiz yerleşim yerine taşınmak isterim.	Yurt dışına gitmek ve orada yerleşmek isterdim	Herhangi küçük bir yerleşim yerine (kasaba, köv. vb.) taşınmak isterim	Diğer	Toplam
Kürt Yoğun Bölge	37,5	34,4	6,2	6,2	8,9	4,7	1,0	1,0	100
Türk-Kürt Bölge	44,0	37,5	3,5	10,0	2,0	,5	2,0	,5	100
Türk Yoğun Bölge	39,3	40,4	3,4	4,5	2,2	6,2	1,7	2,2	100
Toplam	40,4	37,4	4,4	7,0	4,4	3,7	1,6	1,2	100

Bu da şu anlama gelmektedir; sosyo-ekonomik statüsü yükseldikçe Kürt yoğun bölgede yaşayanlar mekânsal hareketlilik istidadındadır, kendi etnik grubu ile ayrılmış mahallede kalmak isteğinde değil. Taşınmak istememe oranı, diğer iki bölgede daha yüksektir. Her üç bölge yerleşimcilerinin %67,8'i ya aynı mahallede ya da Adana'da başka bir mahallede yaşamak isteğini korumaktadırlar. Kürt yoğun bölgede geldiği yere yeniden dönme arzusu ya da geri dönüş mitini canlı tutan kesim %8,9'luk bir kesimdir ve bu oran diğer bölgelerdeki aynı türden talebin yaklaşık dört katıdır.

C. Çevre Kaynakları ve Getto

Kürtlerin kendi etnik kökeninden insanlarla aynı mahallede oturmaktan daha çok taşınmayı istemesinin çeşitli nedenleri olabilecektir. Genel olarak anketin yapıldığı tüm mahallelerin konut kalitesi düşük, altyapı ve sosyal –kültürel donatı imkânları yetersiz olup, bu mahallelerden taşınma isteğinin yüksek olması anlaşılır bir durumdur. Nitekim Türk yoğun ve Türk ve Kürtlerin eşit oranda bulunduğu mahallelerde altyapı eksikliğinin ve temizlik hizmetlerinin öncelikli sorunlar olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Ancak Kürt yoğun bölgede bu taşınma talebinin altyapı eksikliği kadar güvenlik ve asayiş sorunu ile, okul-sağlık ocağı- park gibi sosyal donatı alanlarının eksikliğinin yanı sıra daha çok mahallenin “istenmeyen bir mahalle” olarak damgalanmışlığı ile ilgisi olduğu gözükmektedir (Tablo 7).

Tablo 7: Bölge * Mahallenizin En Önemli Sorunu Nedir? (%)

	Altyapı hizmetlerinin eksikliği	Güvenlik ve asayiş sorunu	Okul ve diğer eğitim kurumlarının	Park Bahçe alanı yetersizliği	Temizlik hizmetleri	Sağlık Ocağı eksikliği/ Yetersizliği	Ulaşım/ İmar hizmetleri eksikliği	Mahallemizin istenmeyen ve kötü bir	Toplam
Kürt Yoğun Bölge	31,8	29,7	5,7	8,9	7,3	5,7	1,0	9,9	100
Türk-Kürt Bölge	49,5	15,0	5,5	3,5	19,5	1,0	4,0	2,0	100
Türk Yoğun Bölge	46,1	9,6	7,3	8,4	18,0	2,8	2,8	5,1	100
Toplam	42,5	18,2	6,1	6,8	14,9	3,2	2,6	5,6	100

Kürt yoğun bölge için bir başka mahalleye taşınmak istemenin en önemli nedeni ‘güvenlik kaygısı’dır (%34,2). Diğer bölgeler için ise çalışma ve iş olanaklarının iyi olması göç etme isteğinin ardında yatan birincil nedendir. Bunu sosyal ve kültürel olanakların fazlaşması talebi izlemektedir. Ancak yapılan başka çalışmalardan tespit edilen bir bulgu da çevrede oluşan Kürt mahallelerinin diğerleri için güvenlik kaygısının artmasına neden olduğu, örneğin mahallelerinde artık güvenli bir yaşam sürdüremeyeceklerini düşünen Nusayriilerin, daha güvenli olduğunu düşündükleri bölgelere yerleşmek için kendi mahallelerinden ayrıldıklarıdır (Keser, 2006: 198).

Kürt yoğun bölgede mahallenin en önemli sorununu belirlemeye yönelik sorudan da güvenlik sorununun ilk sırada yer aldığı görülürken, diğer kimlikler için de güvenlik kaygısı kaynağı olarak Kürtlerin görülmesi ilginç gözükmektedir. Türk-Kürt eşit dağılımın olduğu mahallelerde de “güvenlik ve asayiş” sorunu mahallenin altyapı ve temizlik hizmetlerinden daha sonra dile getirilmektedir. Diğer kimlikler için Kürt mahallelerinin güvenlik tehdidi yaratması (Keser, 2006: 264), 1980’lerin ikinci yarısından itibaren, neredeyse birden bire, yaşanan yoğun göç neticesinde yeni gelen göçmenlerle yeterli düzeyde sosyal bağ kurulamaması ile ilişkili olsa gerektir. Bu bağ eksikliği özellikle yeni göç eden Kürtlere yöneliktir ve 1980 sonrasında toplu göçle yerinden edilenler bu güvensizliğin yöneltildiği kesimdir. Nitekim Kürt yoğun bölgede yerli kesim en düşük düzeydedir, yaklaşık %80’i göç sonucu bu mahallelere yerleşmişlerdir. Ancak başka çalışmalarda da görüldüğü gibi mahallede ikamet etme süresi uzadıkça etnik kimlikler arası güven olgusu gelişmekte ve komşuluk ilişkileri ile birlikte artmaktadır (Duman ve Alacahan 2011a: 194-195).

Taşınma talebinin diğer bir nedeni olan mahallenin damgalanmışlığında ise iki faktör öne çıkmaktadır. Birincisi, mahallelerin özellikle medyada çoğunlukla “Kürt gettosu” diye anılmasıdır. Bu yönden bakıldığında, Adana’da oturlan mahalle etnik aidiyetin en önemli göstergesidir. Örneğin Dağlıoğlu ya da Şakir paşa mahallelerinde ikamet etmek Kürt, Akkapı Mahallesi’nde ikamet etmek Nusayri, Döşemealtı Mahallesi’nde ikamet etmek ise Türk etnisitesine bağlı olunduğunun anlaşılması için yeterli bir veridir. Bu nedenle topluluk kimliği ile anılmaktan kurtulmanın en kolay yollarından birisi, en azından gerekli ekonomik güce sahip olanlar için, etnik bir kimlikle özdeşleşmemiş konut alanlarına taşınmak olabilmektedir (Keser, 2006: 195).

İkincisi, bu mahalleleri damgalayan illegal gösteriler, şiddet eylemleri ve Kürt hareketinin gelişimi için bu mahallelerin mümbit bir zemin oluşturması ihtimalidir.. Kürt hareketi Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde ve kırsal alanda askerle silahlı mücadeleye girme şeklinde yürüttüğü mücadelesini artık kentsel alana taşımış ve sivil itaatsizlik eylemlerine dönüştürmüştür. Mücadele perspektifindeki bu değişimde özellikle metropollerde etnik olarak ayrılmış bir kısım mahalleler destek üretmektedir. Bu mahalleler gettonun egzotikleştirilmesi ve patolojikleştirilmesi (Wacquant 1997:345) niteliği ile diğer bölgelerden ayrılmaktadır. Adana’da Kürtlerin yoğun ikamet ettiği mahalleler burada ele alınanlarla sınırlı değildir. Ancak burada ele alınanlar illegal eylemlerin, şiddet davranışlarının görülebildiği yerlerdir. Bu hususun nedenlerine ilişkin eldeki araştırmanın herhangi bir mukayeseye izin vermemesi nedeniyle bu durumu yaratan dinamiklerin ayrıca araştırılması gerekir. Ancak neticede bu mahallelere yönelik getto söylemi, bu mahallelerin dış toplumdan damgalanarak ayrıştırılması sonucunu üretmektedir. Ayrıca, sınıfsal eşitsizlikleri ya da yerli-ev sahibi tepkiselliğini etnik bölünmelere taşıyarak gözden kaçırılması riskini doğurmaktadır (Dorling 2005, Simpson 2007).

D. Kamu Kaynakları ve Getto

Getto tanımlaması için bakılacak ölçütlerden biri de kurumsal/örgütsel kıtlık olmaktadır. Bu çerçevede araştırmaya konu mahallerde genel olarak merkezi ve yerel otoritelerin hizmet kapasitelerini yeterince geliştirmemiş olmaları temel bir sorundur. Diğer bölgelerdeki yerleşimciler de bu kurumsal kıtlıktan şikâyetçi konumundadırlar. Ancak kurumsal/örgütsel kıtlık yönündeki algı özellikle Kürt yoğun mahallelerde belirgindir. Bu kapsamda, sağlık ocağı, park ve bahçe alanı, okul ve diğer eğitim kurumlarının eksikliği vurgulanmaktadır. Üstelik bu, kendilerine yönelik ayrımcı bir uygulama olarak değerlendirilmektedir. Nitekim kamu hizmetlerinden yeterince faydalandırılmadığınızı düşünüyor musunuz? sorusuna verilen cevaplar da bu yorumu teyit etmektedir. Buna göre yeterince faydalandırılmadığını “hiçbir zaman” düşünmeyenlerin oranı Kürt yoğun bölgede %38’de kalırken, diğer bölgelerde bu oran %60’ın üzerine çıkmaktadır. Bu kapsamda Kürt yoğun bölge yerleşimcileri daha yüksek oranda kendilerine hizmet getirilmediğine inanmaktadırlar (Tablo 8).

Tablo 8: Bölge* Kamu Hizmetlerinden Yeteri Kadar Faydalandırılmadığınızı Düşünüyor Musunuz? (%)

	Her zaman	Çoğu zaman	Ara sıra	Bazen	Hiçbir zaman	Toplam
Kürt Yoğun Bölge	1,6	8,9	12,5	39,1	38,0	100
Türk-Kürt Bölge	2,0	3,0	2,0	29,5	63,5	100
Türk Yoğun Bölge	3,9	2,2	2,8	23,0	68,0	100
Toplam	2,5	4,7	5,8	30,7	56,3	100

E. Güven Duygusu ve Getto

Bu duruma paralel şekilde gettoların kurumlara güvenin düşük olduğu yerler olması beklenmektedir. Genel olarak sendika, siyasi parti, belediye gibi modern kurumlara güvenin düşük olduğu Türkiye örneği ile Adana örneklemini paralellik göstermektedir. Adana’da da belediyeye %21,8’i “çok fazla ve fazla” güvenirken, %31,3’ü ya “az” güvenmekte ya da “hiçbir zaman” güvenmemektedir. Bu oranlar her ne kadar diğer bölgelere göre daha düşük çıksa da farklılık “derin güvensizlik” olarak nitelenebilecek bir noktada değildir. Polis teşkilatına özellikle Türk yoğun bölge yaşayanlar yüksek güven beslemekte, ancak medyada çıkan haberlerden illegal gösteri ve olayların yaşandığı ve polisle daha sıklıkla karşı karşıya geldiği anlaşılan Dağlıoğlu mahallesi başta olmak üzere Kürt yoğun bölge yine derin bir güvensizlik göstermemektedir (“Az ya da hiç” güvenmiyorum oranı %11,4). (Tablo 9). Dini kurumlara güven ise Kürt yoğun bölgede diğerlerine oranla daha yüksek bulunmaktadır (Tablo 10). Bu verilerden hareketle etnik ayrışmaya konu mahallelerde kurumsal güvenin yokluğu ya da azlığı ile belirgin bir farklılaşma yaşanmadığı söylenebilecektir.

Tablo 9: Bölge * Polis Teşkilatı'na Ne Kadar Güveniyorsunuz? (%)

	Çok fazla güveniyorum	Fazla güveniyorum	Normal	Az güveniyorum	Hiçbir zaman güvenmiyorum	Toplam
Kürt Yoğun Bölge	20,3	30,7	37,5	7,8	3,6	100
Türk-Kürt Bölge	32,0	30,5	25,5	5,0	7,0	100
Türk Yoğun Bölge	53,9	21,3	13,5	5,6	5,6	100
Toplam	34,9	27,7	25,8	6,1	5,4	100

Tablo 10: Bölge * Dini Kuruluşlara Ne Kadar Güveniyorsunuz? (%)

	Çok fazla güveniyorum	Fazla güveniyorum	Normal	Az güveniyorum	Hiçbir zaman güvenmiyorum	Toplam
Kürt Yoğun Bölge	28,1	34,4	25,5	8,9	3,1	100
Türk-Kürt Bölge	16,5	39,0	32,5	7,5	4,5	100
Türk Yoğun Bölge	27,0	36,5	26,4	2,8	7,3	100
Toplam	23,7	36,7	28,2	6,5	4,9	100

F. Aidiyet Duygusu ve Getto

Bir yerden getto olarak söz edebilmek için orada yaşayanların tümüyle sakıncalı görülmesi, kötü konut ya da yoksulluğun değil ama şiddetli bir dışlanmanın olması gerekmektedir. Bu kapsamda iki ölçüte bakmak gereği vardır: Birincisi, Kürt yoğun bölgenin yaşayanlarının kendilerini toplum ne kadar dışında hissettikleri ve yaşadıkları topluluğun kendilerine nasıl baktıklarına ilişkin algılarıdır. İkinci olarak kendilerinin dışındaki topluluklarla etkileşim ve temasları da önemli bir ölçüttür. Neticede getto adı verilen yerlerde yaşayanlar ya kendilerini topluluktan ayırtırmakta ya da toplumun geri kalanı sosyal tutumları, damgalamaları, ayrımcı uygulamaları ile getto yaşayanlarını dışlamaktadırlar. Bu

kapsamda sahaya bakıldığında Kürt yoğun bölgede kendilerini toplumdan dışlanmış hissedenlerin oranının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. “Hiçbir zaman dışlanmamış” olarak hissedenlerin oranı Kürt yoğun bölgede %67,7 iken, Türk-Kürt eşit dağılan bölgede %84, Türk yoğun bölgede ise %80,3’tür (Tablo 11). Ancak bu yargının ne derece etnik temelli olduğu sorgulanmaya muhtaçtır; araştırmadan bu yargının birkaç faktörün bileşkesi olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Tablo 11: Bölge * Ne Oranda Kendinizi Toplumdan Dışlanmış Hissediyorsunuz? (%)

	Çok Fazla	Fazla	Ara sıra	Az	Hiçbir zaman	Toplam
Kürt Yoğun Bölge	1,6	5,7	10,4	14,6	67,7	100
Türk-Kürt Bölge	1,5	,5	5,0	9,0	84,0	100
Türk Yoğun Bölge	2,8	2,2	5,6	9,0	80,3	100
Toplam	1,9	2,8	7,0	10,9	77,4	100

Bu dışlanmanın kaynakları arasında yoksulluğun önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Nitekim “insanların geliri ya da işi nedeniyle kendilerine tepeden bakıp bakmadıklarına” ilişkin soruya verilen cevaplardan Kürt yoğun bölgede %35,4’lük bir kesim “evet” cevabını vermiştir. Bu oran üç bölge ortalamasının üzerindedir. Türk yoğun bölgede bu oran %20,2’dir (Tablo 12).

Tablo 12: Bölge * İnsanların Geliriniz Veya İşiniz Nedeniyle Size Tepeden Baktıklarını Hissediyor Musunuz? (%)

	Çok Fazla	Fazla	Ara sıra	Az	Hiçbir zaman	Toplam
Kürt Yoğun Bölge	4,2	2,1	12,5	16,7	64,6	100
Türk-Kürt Bölge	1,0	1,0	4,0	12,5	81,5	100
Türk Yoğun Bölge	2,8	1,7	8,4	7,3	79,8	100
Toplam	2,6	1,6	8,2	12,3	75,3	100

Elbette “yoksulun yüzü soğuk olur” türü tutum ve davranışların dışlanmış hissetmenin bir nedeni olarak değerlendirilmesi tek başına yeterli bir açıklama oluşturmamaktadır. Çünkü Kürt yoğun bölgede etnik/dini kimliği nedeniyle toplum tarafından yadırgandığına dair algı da yüksek çıkmaktadır. Bu çerçevedeki soruya verilen cevaplardan yadırgandığını “hiçbir zaman” düşünmeyenlerin oranı %43,8 olarak tespit edilmiştir. Türk yoğun bölgede bu oran %83,7 olup, bu sonuç, ilk olarak Kürtlerin bir kısmında Türk etnikliğinin birinci sınıf, Kürt etnikliğinin de daha aşağı olarak “ırkçı” bir çerçevede algılandığı şeklinde yorumlanabilecektir (Tablo 13).

Tablo 13: Bölge * Etnik/Dini Kimliğinizden Dolayı Toplum Tarafından Yadırgandığınızı Hissediyor Musunuz?

	Çok Fazla	Fazla	Ara sıra	Az	Hiçbir zaman	Toplam
Kürt Yoğun Bölge	2,6	9,4	15,1	29,2	43,8	100
Türk-Kürt Bölge	1,5	5,0	5,0	18,5	70,0	100
Türk Yoğun Bölge	2,2	2,2	5,6	6,2	83,7	100
Toplam	2,1	5,6	8,6	18,2	65,4	100

İkincisi ise birinci sınıfın daha çok ekonomik kaynaklar ve fırsatlardan yararlanma ile ilişkilendirilmesidir ki bu yorum daha kuvvetle muhtemeldir. Bu kapsamda üzerinde düşünülebilecek bir başka veri etnik hiyerarşi algısıdır. Kürt yoğun bölgede yaşayanlar daha büyük çoğunlukla Türkiye’de birinci sınıf bir etnik kesimin varlığına inanmaktadırlar. Türk-Kürt eşit ağırlıkta bulunulan mahalleler ile Türklerin yoğun yaşadığı mahallelerde herkesin eşit vatandaş olduğuna dair kanaat %86,5 ve %87,6 oranlarında yaygın iken, Kürt yoğun mahallelerde bu oran %74’tür. Buna karşılık %26 oranında etnik bir hiyerarşi olduğu algısı vardır (Tablo 14). Etnik/dini kimliği nedeniyle yadırgandığını düşünenlerin oranının etnik hiyerarşinin olduğu yargısında olanlarla karşılaştırılması, bu yadırganmanın en azından yarısının etnik üstünlük/aşağılık çerçevesinden görülmediğini anlatmaktadır.

Tablo 14: Bölge * Türkiye’de Birinci Sınıf Bir Etnik Kesimin Var Olduğunu İnanıyor Musunuz? (%)

	Türkiye’de birinci sınıf bir etnik kesimin var olduğunu inanıyor musunuz?		
	Yok/Herkes eşit vatandaş	Var	Toplam
Kürt Yoğun Bölge	74,0	26,0	100
Türk-Kürt Bölge	86,5	13,5	100
Türk Yoğun Bölge	87,6	12,4	100
Toplam	82,6	17,4	100

Etnik kimliğinden dolayı toplum tarafından yadırganma özellikle dil faktöründen etkilenmektedir. Kürt yoğun bölgede yaşayanların %65,6’sı aile içi ortamda, %15’ten fazlası aile dışı ortamlarda da Kürtçe konuşmayı tercih etmektedir. Keza yine %21,9’u televizyonu Kürtçe izlemektedir. Ana dilin aile dışı ortamlarda kullanılması ya da aksanlı konuşma gibi durumların diğerlerinin garipseyici bakışlarına muhatap olduğu yüksek oranda düşünülmektedir. Bu amaçla sorulan soruya alınan cevaplarda yadırgandığını “hiçbir zaman” düşünmeyenler %32,8 oranında kalmaktadır. Etnik kümelenme olsa da etnik türdeşlik yaşanmayan Kürt yoğun bölgede bu oran oldukça yüksektir (Tablo 15).

Tablo 15: Bölge * Anadilinizi Konuştuğunuz Zaman Toplum Tarafından Yadırgandığınızı Hissediyor Musunuz? (%)

	Anadilinizi konuştuğunuz zaman toplum tarafından yadırgandığınızı hissediyor musunuz?					
	Çok Fazla	Fazla	Ara sıra	Az	Hiçbir zaman	Toplam
Kürt Yoğun Bölge	5,7	22,9	25,0	13,5	32,8	100
Türk-Kürt Bölge	4,0	14,0	24,0	12,5	45,5	100
Türk Yoğun Bölge	3,9	3,4	5,1	4,5	83,1	100
Toplam	4,6	13,7	18,4	10,4	53,0	100

Dil farklılığı kendini diğerinden ayırtıran güçlü bir unsurdur. Yoksulluk, dil ve etnik/dini kimlik nedeniyle toplumda yadırgandıklarını düşünen Kürt yoğun bölge yerleşimcileri aynı zamanda toplumun geri kalanının kendileri hakkında olumsuz yargıya sahip olduklarına da büyük oranda katılmaktadırlar.

Kürt yoğun bölgede “toplumun diğer kesimleri bizler hakkında hiçbir zaman olumsuz yargıya sahip değildir” diyenlerin oranı %26’ya düşmektedir (Tablo 16). Türk yoğun bölgede bu oran %81,5’tir. Bu da kendilerinin daha çok “etnik bir topluluk” olarak dışarıdan, diğeri tarafından tanımlandığına ve bu tanımlamanın da dışlayıcı olduğuna inandıklarını anlatmaktadır.

Bu olumsuz yargı başkaca araştırmaların ortaya koyduğu gibi “tembellikten, taşralılığa, işgalcilikten mafyacılığa” uzanmaktadır. Bu veriler, Kürtlerin daha yoğun olduğu mahallelerde yaşayanlardan bir kısmının yoksulluk-dil ve etnik/dini kökeninin bileşik etkisi sonucu bir şekilde dışlanma hissi yaşadıklarını göstermektedir.

Tablo 16: Bölge * Toplumun Diğer Kesimlerinin Sizler Hakkında Olumsuz Yargılara Sahip Olduklarını Düşünüyor Musunuz? (%)

	Toplumun diğer kesimlerinin sizler hakkında olumsuz yargılara sahip olduklarını düşünüyor musunuz?					
	Her zaman	Çoğu zaman	Ara sıra	Bazen	Hiçbir zaman	Toplam
Kürt Yoğun Bölge	6,8	31,8	19,8	15,6	26,0	100
Türk-Kürt Bölge	4,5	12,0	22,0	10,5	51,0	100
Türk Yoğun Bölge	3,9	3,9	4,5	6,2	81,5	100
Toplam	5,1	16,1	15,8	10,9	52,1	100

Esasen toplumda kategorileştirme, etiketleme ve önyargılar oluşturma genel olarak yüksek seyretmektedir. Alevi-Sünni, Türk-Kürt kategorileri gibi etnik ve mezhepsel farklılıkların, birbirlerini kayırdıkları ve bunun sonucunun diğerlerini dışlama davranışına dönüştüğüne dair algı, hemen her kesim için yüksektir. Bu yöndeki yargıya tüm bölgelerde sadece %21,9'luk kesim “katılmadığını” ifade etmiştir (Tablo 17).

Tablo 17: Bölge * "Her Grup (Türk-Kürt/Sünni-Alevi vb.) Birbirlerini Kayırıp, Kendisinden Olmayanları Dışlıyorlar" Yargısına Ne Oranda Katılırsınız? (%)

	"Her grup (Türk-Kürt/Sünni-Alevi vb.) birbirlerini kayırıp, kendisinden olmayanları dışlıyorlar." yargısına ne oranda katılırsınız?			
	Tamamen katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum	Toplam
Kürt Yoğun Bölge	34,9	43,8	21,4	100
Türk-Kürt Bölge	22,0	55,0	23,0	100
Türk Yoğun Bölge	25,3	53,4	21,3	100
Toplam	27,4	50,7	21,9	100

Getto'nun bir diğer özelliği “kendini ayırıştırma” ya da ayrımcılık ve dışlanma sonucu kendi içine kapanma davranışının da gözlendiği yerler olmasıdır. Bu bağlamda bir yerin getto kabul edilebilmesi için “kendine özgü kapalı bir yaşamın, kültürün olması, kurum ve kuralların toplumun bütününden farklı olması, girdiğimiz zaman başka bir dünyaya giriyor olmamız” gerekmektedir (Erder, 2006:9).

Nitekim İngiltere’de özellikle Asyalı Müslümanlarla beyaz İngilizlerin gündelik hayatın hiçbir anında birbirini görmeden ve temas etmeden paralel yaşamlar yaşadıkları bilinmektedir. Buradaki yaşam tarzının, evde İngilizce konuşulmaması, güçlü kan bağları, Pakistan ve Bangladeş’te geçirilen uzun süreli tatiller, kendi doğum yerlerinden kimselerle evlenme gibi unsurları etnik ayırışmayı derinleştirdiği ifade edilmektedir. Benzer şekilde Amerika’da zenciler ve beyazların tek ortak yanlarının pazartesi gecesi izledikleri futbol programı olması gibi bir ayırışma yaşanması bu kapsamda değerlendirilmektedir (Duman 2011: 229).

Bu çerçeveden araştırma alanına bakıldığında bir yandan dışlanma ve yadırganma algısı yaşanırken, diğer yandan şaşırtıcı şekilde Kürt yoğun bölge yaşayanlarının toplumun geri kalanı ile ve Türklerle etkileşimlerini sürdürdükleri görülmektedir. Diğer bir anlatımla, kendilerini ayrıştırma (self-segregation) ya da içe kapanma eğilimi gözlenmemektedir. Evlilik, iş ortaklığı, komşuluk yapmak gibi temel sosyal mesafe sorularına verilen cevaplardan etnik kökeni öncelemeyen, bunun yerine daha çok aynı dini inançtan olmaya, tanıdıklık ve akrabalığa önem veren bir tercihte buldukları görülmüştür. Bunun bir nedeni Kürtlerde etnik kimlikten daha çok dini kimliğin ön plana çıkması iken, diğer bir nedeni de örnekleme yer alan neredeyse üçte birlik kesimin başka etnik kökenden akrabalarının bulunmasıdır (Duman ve Alacahan 2011b: 231). Ayrıca, etnik kimlikleri bir arada tutan bağ olarak özellikle Kürtlerce dinin görülmesi ve ibadethaneye gitme, komşu ziyareti, nişan-düğün ve cenaze törenlerine katılma, pazarda-çarşıda birlikte olma gibi sivil bağlılık sağlayıcı faaliyetlerde Kürt yoğun bölge yaşayanları kendi etnik kökenine yönelmemekte ve diğer etnik kökenlilerle etkileşimlerini korumaktadırlar. Bununla beraber, konut bölgeleri ayrışsa da kentin merkezini ve kendi mahalleleri dışındaki alanlarını kullanmak konusunda da bir sorun yaşanmamaktadır.

Sonuç

Getto Amerikan menşeli bir kavram olup, kurumsal ayrımcılık ve şiddetli dışlanma süreci ile gelişen, paralel kurumların/kültürlerin yaşadığı konut bölgesi/mekân ayrışmasını aşan yerler için kullanılan bir adlandırmadır. Avrupa'nın kullanılmaktan imtina ettiği bu kavram Türkiye'de özellikle büyükşehirlerde yoğun olarak Kürtlerin yaşadığı yerler için kullanılmaktadır. Ancak etnik ima ve referans içeren bu kullanım aslında o yeri damgalamakta, o yerin niteliğini kuran ilişkileri görmezden gelme/yok sayma gibi sonuçlar doğurduğu gibi mevcut önyargıları besleyerek aslında getto inşasının da önünü açmaktadır.

Saha araştırmasından da görüldüğü gibi getto tanımlarından yola çıkarak Kürt yoğun mahalleler için ne türdeşlik ne de yoksulluk bakımından "getto" adlandırmasının yapılamayacağı anlaşılmaktadır. Getto diye anılan alanlar etnik/dinsel/mezhepsel bakımdan türdeş yerler olmayıp, ne Kürtlerin tamamı o yerlerde yaşamakta, ne de o yerler sadece Kürtlerden oluşmaktadır. Diğer yandan Türk mahalleler de en az Kürt mahalleler kadar yoksuldurlar. Hatta yerli durumundaki Türkler de Adanalı olmanın avantajından yararlanmamış durumdadırlar.

Zorunluluk-gönüllülük ölçütü bakımından da devletçe gönderilme ve terör tehdidi nedeniyle göçler Kürt yoğun mahallelerde yüksek oranda gözlense de bu kısıtlı seçenek altında bir yerleşme tercihi olarak ortaya çıkmakta; devlet ve kurumları ya da toplum eliyle şiddetli bir dışlanma süreci ile karşı karşıya olduğu anlamına gelmemektedir. Diğer deyişle akraba-eş-dostun varlığının yaratacağı güvenlik ve dayanışma sermayesinden yararlanmak ve maddi olanakların darlığı nedeniyle daha yakın ve daha ucuz konut bölgelerini seçmek noktasında belirlenen yer seçimi, sosyo-ekonomik statü yükseldikçe daha konforlu mahallelere taşınmak tercihi ile gelişmektedir. Diğer bir ifadeyle kendisiyle aynı etnik kökenden olan insanlarla yaşamak başlangıç için avantajlı bir durum oluştursa da, ekonomik imkânların artması ile bu avantajdan vazgeçilmektedir.

Kürt yoğun mahalle yaşayanlarının yoksulluk, etnik/dini kimlik, ana dilin bileşik etkisi nedeniyle toplum tarafından yadırgandığı ve kendisini daha fazla dışlanmış hissettiği anlaşılmaktadır. Ancak bu durum kendi etnik köklerine daha fazla sarılma ve kendi etnik kökenindeki insanlarla sınırlı bir etkileşime ve içe kapanma davranışına neden olmamaktadır. Evlilik-ortaklık-komşuluk ilişkileri geliştirirken her iki kesim de etnik köken benzerliğini çok sınırlı düzeyde önemsemektedir. Bu çerçevede etnik/dini temelde konut bölgesi ayrışması gözlense de, düşük sosyo-ekonomik statü ile birleştiğinde yoksulluğun paylaşılması ya da din, ortak geçmiş gibi güçlü ortak değerlerin varlığı etnik kimlikleri bir arada tutma işlevi

üstlenmekte, sivil bağlılıkların ve etkileşimlerin devam etmesi önyargıların azalmasına zemin oluşturmaktadır.

Burada ele alınan Kürt yoğun mahalleleri diğerlerinden ayırt eden bunların şiddet ve illegal eylemlerle anılıyor olmasıdır ki başkaca Kürt yoğun mahalleler olmasına rağmen neden bunların şiddete ve illegal eylemlere açık bir ortam oluşturmadıkları ayrıca irdelenmelidir.

Gettonun kurumsal/örgütsel kıtlık ve düşük kurumsal güven ile nitelenen alanlar olması yönünden Türk yoğun, Kürt yoğun ve Türk-Kürt eşit dağılımın gözlemlendiği mahallelerin pek de farklılaşmadığı anlaşılmaktadır. Neticede her üç bölge için de belediye hizmetlerinden memnuniyetsizlik yüksek ve belediyeye güven düşük seyretmektedir. Diğer temel kurumlara güven noktasında ise bölgeler arası ayrışma tespit edilmemektedir.

KAYNAKÇA

- CANTLE, T., 2005, *Community Cohesion: A New Framework for Race and Diversity*. NY: Palgrave Macmillan.
- ÇUHADAR, E., (2009). “Karşılaştırmalı Barış Süreçleri Açısından Kürt Açılımı: Olasılıklar, Açmazlar, İyimserlikler”. *Birikim*. Kasım 2009. S: 11-19
- DORLING, D., 2005, “Why Trevor is Wrong About Race Ghettos”, *The Observer*, 25 Eylül 2005, 14-15.
- DUMAN, B., ve ALACAHAN, O., 2011a, “Sosyal Sermaye/Güven Boyutunda Etniklik”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 181-208.
- DUMAN, B., ve ALACAHAN, O., 2011b, “Etniklik ve Sosyal Kaynaşma İlişkisi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2011 Nisan, 12(1), 223-244
- DUMAN, B. 2011c, “Çokkültürlülüğten Ricat mı?”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 2011 Haziran, 23(3), 207-239.
- ERDER, S., 2006, *Refah Toplumunda Getto*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi
- GALLIS, P., Muslims in Europe: Integration Policies in Selected Countries. CSR Report for Congress. 18 Kasım 2005, <http://www.fas.org/sfp/crs/row/RL33166.pdf> (erişim:05.10.2010).
- IŞIK, O., ve PINARCIOĞLU, M. M., 2001, *Nöbetleşe Yoksulluk, Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları: Sultanbeyli Örneği*, İletişim Yayınları
- JOHNSTON, R., Forrest, J. and Poulsen, M. 2002, “Are there Ethnic Enclaves/Ghettos in English Cities?”, *Urban Studies*. Vol 39, 2002, s. 591-618.
- JOHNSTON, R., Poulsen, M. ve Forrest, J. 2005, “On the Measurement of Meaning of Residential Segregation: A Response to Simpson”, *Urban Studies*, Vol 42, 2005, s. 1221 – 1227.
- KAPLAN, R., (1994). “Coming Anarchy”, *Atlantic Monthly*. Şubat 1994: 44-76.
- KESER, İ., 2006, *Kentsel Dinamikler ve Kamusal Alanın Farklılaşması: Adana Nusayrileri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

- MARCUSE, P., 2002, "The Shifting Meaning of the Black Ghetto in the United States", Marcuse R van Kempen (Ed), *States and Cities*, s: 109-142, Cambridge, UK: Oxford University Press.
- MARCUSE, P., 2005, "Enclaves Yes, Ghettos No: Segregation and the State", David, P, Varady (Ed), *Desegregating the City*, s: 15-30 Albany, Ny: State University of New York Press.
- MASSEY, D. ve Denton, N, 1993, *American Apartheid*, Cambridge Ma: Harvard University Press.
- MARIO, L., S., 2008, "Four Reasons to Abandon the Idea of Ghetto", *City and Community*, 7(4): 389- 398.
- ÖĞÜN, S. Seyfi, 2010, Neşe Düzel ile röportaj, Pazartesi Konuşmaları, *Taraf*, 9 Ağustos 2010.
- PEACH, C., 1996, "Does Britain have Ghettos", *Transactions of the Institute of British Geographers*, v:21, s: 216-235.
- PHILLIPS, D., 2004, Annual Martin Luther King Memorial Lecture. Londra, 17 Ocak 2004
- PHILLIPS, D., 2005, "Parallel Lives? Changing Discourses of British Muslim Self-Segregation in Multicultural Britain", *Environment and Planning, Society and Space*, v: 24, 25-40.
- SIMPSON, L., 2007, Ghettos of the Mind: The Emprical Behaviour Indices of Segregation and Diversity. *Journal of the Royal Statistical Society*, v: 170, 405-424. (Ayrıca, aynı makale CSSR Working Paper. 2006/06. The University of Manchester. <http://www.ccsr.ac.uk/publications/working/2006-06.pdf> erişim: 18.12.2010)
- VAUGHAN, L., 1997, "The Urban Ghetto: The Spatial Distribution of Ethnic Minorities", First International Symposium on Space and Syntax, London.
- WACQUANT, L., 1997, "Three Pernicious Premises in the Study of the American Ghetto", *International Journal of Urban and Regional Research*, v: 21, 341-353.
- WACQUANT, L., 2008, *Urban Outcasts: a Comparative Sociology of Advanced Marginality*, Cambridge: Polity
- WILSON, W. J., 1997, *When Work Disappears: The World of the New Urban Poor*. New York: Vintage.
- WIRTH, L., 1927, "The Ghetto", *American Journal of Sociology*, 33(1), 57-71.
- WIRTH, L., 1928, *The Ghetto*, Chicago, Il: The University of Chicago Press.